

KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ – ZASOBY KULTUROWE ZIEMI OSTROWSKIEJ

Rocznik Ostrowski 2025, nr 11, Ostrów Mazowiecka 2025, s. 215-218

www.ludziezpasja.org

OD REDAKCJI ROCZNIKA OSTROWSKIEGO

W dniach 27-28 listopada 2025 r. w Komorowie odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Kształtowanie tożsamości lokalnej – zasoby kulturowe Ziemi Ostrowskiej” pod Honorowym Patronatem Marszałka Województwa Mazowieckiego Pana Adama Struzika. Organizatorem wydarzenia było Starostwo Powiatowe w Ostrowi Mazowieckiej we współpracy naukowej z Instytutem Nauk Socjologicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Współorganizatorami były gminy Nur i Andrzejewo. Partnerami przedsięwzięcia były: Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej w Ostrowi Mazowieckiej, Muzeum – Dom Rodziny Pileckich, Ostrowskie Stowarzyszenie „Ludzie z Pasją” oraz 22 Ośrodek Kartograficzny w Komorowie.

Mecenat:

Pan Bartosz Kublik – Prezes Zarządu BOŚ Bank;

Pani Monika Tymińska – Prezes Zarządu Banku Spółdzielczego w Ostrowi Mazowieckiej;

Pan Marcin Pawłowski – Prezesa Zarządu ROLSTAL Pawłowski Sp. z o. o.;

Pan Mirosław Przesmycki – właściciel Firmy Transportowo-Usługowej Mirosław Przesmycki;
Zarząd KEFAL Kempisty Spółka Jawna.

Celem Konferencji była refleksja nad kształtowaniem tożsamości lokalnej oraz znaczeniem dziedzictwa historycznego i kulturowego Ziemi Ostrowskiej. W referatach i dyskusjach poruszano m.in. kwestie definicji tożsamości lokalnej, roli samorządu w jej budowaniu, metod badania identyfikacji młodzieży z miejscem zamieszkania oraz znaczenia postaci i tradycji historycznych regionu, w tym związanych z rotmistrzem Witoldem Pileckim i prymasem Stefanem Wyszyńskim.

Dariusz Tułowiecki

Ku budowaniu tożsamości lokalnej

Poniżej zamieszczamy genezę konferencji oraz zarys tematyki referatów wygłoszonych podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Kształtowanie tożsamości lokalnej – zasoby kulturowe Ziemi Ostrowskiej”, zorganizowanej w Ostrowi Mazowieckiej – Komorowie w dniach 27-28 listopada 2025 roku.

Organizatorem wydarzenia było Starostwo Powiatowe w Ostrowi Mazowieckiej we współpracy naukowej z Instytutem Nauk Socjologicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Współorganizatorami były dwie gminy związane z kard. Stefanem Wyszyńskim ze względu na jego miejsce urodzenia i zamieszkiwania – Gmina Nur i Gmina Andrzejewo. Wśród Partnerów przedsięwzięcia byli m.in. przedsiębiorcy-sponsorzy.

Dlaczego w ramach Rady Powiatu i Starostwa Powiatowego uznano, że należy podjąć się zadania zorganizowania takiej konferencji? Dlaczego zaproszono na nią przedstawicieli władz samorządowych regionu, liderów lokalnych, organizacje regionalne i NGO-sy oraz instytucje edukacyjne, kulturalne, jak i – szczególnie młodych mieszkańców? Dlaczego podjęto się tak intensywnego wysiłku organizacyjnego, by w wydarzeniu uczestniczyło ponad 250 osób? Poniżej zamieszczamy uzasadnienie oraz klucz doboru tematyki wystąpień.

Tożsamość jest obecnie jednym z najczęściej pojawiających się haseł, gdy mowa jest o życiu lokalnych – czy to miejskich, wiejskich, czy nawet dzielnicowych – społeczności. Tożsamość lokalna jest bowiem ważna dla każdego społeczeństwa, nawet we współczesnym, szybko zmieniającym się świecie. Obejmuje szeroki zakres elementów, wliczając w to historię, kulturę, język, religię, obyczaje i zwyczaje danego miejsca.

Ziemia Ostrowska w swojej historii przeszła liczne przeobrażenia i nadal stoi przed wyzwaniem budowania – a może na nowo definiowania – swojej lokalnej tożsamości. Choć jej granice nie pokrywają się wiernie z granicami powiatu ostrowskiego, to gminy wchodzące w skład powiatu oraz samorządy historycznie i kulturowo związane z regionem starają się współtworzyć jej tożsamość.

Może rodzić się pytanie: dlaczego budowanie tożsamości lokalnej Ziemi Ostrowskiej jest tak ważne? Czy nie lepiej zamiast tego zająć się innymi działaniami na poziomie władzy terenowej? Czyż ważniejsze nie są inwestycje i dzielność pomocowa na rzecz mieszkańców? Otóż odpowiedź wydaje się oczywista: nie jedno zamiast drugiego! Obie działalności razem, łącznie, we współpracy dążąc do dobra społeczności lokalnej i jej rozwoju!

Budowanie tożsamości lokalnej wpisane jest w działanie samorządu, bowiem tylko zintegrowana auto-postrzeganiem i wspólną identyfikacją społeczność lokalna jest w stanie lepiej sama sobą zarządzać i wybierać odpowiedzialne władze samorządowe, stawiać przyszłościowe cele, wspólnie rozwijać się i odpowiedzialnie rezygnować z partykularnych egoizmów poszczególnych grup (rodzin, klanów, grup zawodowych czy politycznych, grup interesów) na rzecz dobra wspólnego. Dobro każdego mieszkańca jest bowiem wyraźnie i ściśle powiązane z dobrem wspólnym regionu – zbiorem uwarunkowań, w których społeczność funkcjonuje. Gdy jest silna identyfikacja z regionem, gdy społeczność jest spojona dumą z tworzenia lokalności i współpracą na bazie historycznie osadzonych inicjatyw, a nie rozszarpana wrogością kohort czy klanów, walką polityczną skoncentrowaną na władzy zamiast na działaniach prospołecznych, murami egoistycznych interesów zamiast pracy na rzecz wspólnego rozwoju – rozwój społeczny jest możliwy a życie jednostek podnosi swą jakość.

A w konkretach: dlaczego warto budować tożsamość lokalną?

Po pierwsze – w celu integracji mieszkańców i budowania więzi społecznych. Silna tożsamość lokalna spaja społeczność, sprzyjając współpracy i sąsiedzkiej pomocy. Wspólne przeżywanie tradycji, takich jak dożynki, dni regionu czy lokalne uroczystości, buduje poczucie wspólnoty.

Po drugie – wyższy poziom identyfikacji regionalnej rodzi wzrost lokalnego zaangażowania (lokalny patriotyzm). Mieszkańcy, którzy utożsamiają się ze swoim miejscem zamieszkania, chętniej angażują się w inicjatywy oddolne, działania samorządowe i rozwój swojej okolicy.

Po trzecie – wzrasta waga historii regionu i narasta świadomość ochrony dziedzictwa kulturowego. Kształtowanie tożsamości chroni lokalne tradycje, pamięć o lokalnych bohaterach i twórcach, utrwała regionalne obyczaje oraz uwrażliwia na los zabytków – zarówno całych obiektów, poszczególnych detali, jak i całych przestrzeni symbolicznej miasteczek i osad. To w zabytkach: ruinach pałaców i dworów, zabytkowych kościołach, ratuszach i szkołach, zabudowie murywanej i drewnianej, brukowanych ulicach i obsadzonych wierzbnymi gościńcach – zapisana jest tożsamość regionu. To przestrzeń, którą stworzyły i w której żyły poprzednie pokolenia.

Po czwarte – tożsamość lokalna daje poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji. Świadomość własnych korzeni, historii i kultury „małej ojczyzny” stanowi dla jednostki psychologiczny punkt oparcia. Nie można być „znikąd”. Nie można być z „całej Polski”. Wiedzą o tym ci, którzy wyszli z małych społeczności lokalnych, stali się „obywatelami świata”, jednak myślami wracają do swych korzeni, jak Stefan Wyszyński z Zuzeli i Andrzejewa, czy Maria Pilecka z Ostrowi Mazowieckiej. Współcześnie jest wiele osób wywodzących się z Ziemi Ostrowskiej a mieszkających w Warszawie, Krakowie, Białymstoku, Gdańsku, Lublinie, czy też poza Polską. Oni pamiętają skąd się wywodzą. To właśnie tożsamość lokalna.

Po piąte – tożsamość lokalna to rozwój gospodarczy (lokalna marka). Ważne są tu zarówno poszczególne większe zakłady przemysłowe, mniejsze manufaktury i lokalne wytwórnie, jak i poszczególni twórcy – jednoosobowe czy też rodzinne biznesy. Unikalna tożsamość (kultura, tradycje, produkty lokalne, instytucje edukacyjne czy militarne) może przyciągać turystów i inwestorów, co zwiększa konkurencyjność regionu. Tożsamość lokalna nakłada też obowiązek troski o jakość rozwoju, inwestycje i poziom życia ekonomicznego regionu.

Po szóste – rozwój inicjatyw kulturalnych i edukacji regionalnej. Tworzenie muzeów, izb pamięci, domów kultury, teatrów amatorskich, zespołów folklorystycznych – to ważny etap rozwoju i przekazu kultury regionu. Edukacja regionalna dzieje się zarówno poprzez szkołę, w tym szkoły artystyczne i mundurowe, wszelkie inicjatywy kulturalne wspierane przez władze samorządowe, jak i organizacje non-profit, parafie, stowarzyszenia. Wprowadzanie treści związanych z lokalnym dziedzictwem do programów szkolnych uczy dzieci i młodzież szacunku do własnej kultury i historii, kształtując świadome przyszłe pokolenia. Działania te wzmacniają również poczucie przynależności do miejsca oraz dumę z lokalnego dziedzictwa

w całej społeczności.

W budowanie tożsamości lokalnej Ziemi Ostrowskiej wpisano pierwszą z cyklu konferencję naukową. Dlatego zaproszono na nią prelegentów zarówno z ważnych ośrodków naukowych (Polska Akademia Nauk, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet w Białymstoku, Instytut Badań Edukacyjnych – PIB, Wyższe Seminarium Duchowne w Łomży, Międzynarodowe Stowarzyszenie Genealogów Genetycznych ISOGG), instytucji kultury (Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego w Warszawie, Muzeum – Dom Rodziny Pileckich w Ostrowi Mazowieckiej), jak i lokalnych liderów oraz stowarzyszenia regionalne (Ostrowskie Stowarzyszenie LUDZIE Z PASJĄ, Towarzystwo Rozwoju Ziemi Andrzejewskiej). Uczestnicy Konferencji mieli możliwość zapoznania się ze sposobami definiowania tożsamości lokalnej, a także z wydarzeniami i procesami historycznymi kształtującymi tożsamość Ziemi Ostrowskiej. Omówiono również przepisy prawa dotyczące zadań władz terenowych poszczególnych szczebli w zakresie jej budowania oraz metody badania identyfikacji lokalnej wśród młodzieży. Podczas sesji tematycznych skoncentrowano się na trzech aspektach symbolicznych Ziemi Ostrowskiej: postaci rotmistrza Witolda Pileckiego i jego żony Marii, postaci Prymasa Stefana Wyszyńskiego oraz badań nad szlacheckim pochodzeniem mieszkańców poszczególnych regionów Ziemi Ostrowskiej.

W ramach Konferencji było możliwe zwiedzanie Muzeum – Dom Rodziny Pileckich w Ostrowi Mazowieckiej, zapoznanie się z wystawą „Kardynał z Ostrowskiej Ziemi”, zwiedzanie z przewodnikiem Izby Pamięci 22. Wojskowego Ośrodka Kartograficznego Ostrów Mazowiecka – Komorowo (budynek historycznej Szkoły Podchorążych Piechoty), zespołu koszarowego z lat 1890-1894, Alei Pomników Powstania Listopadowego i Alei Zasłużonych Polaków w Ostrowi Mazowieckiej – Komorowie.

Cel całego przedsięwzięcia można określić w sposób niezwykle prosty: budowanie tożsamości Ziemi Ostrowskiej, by jej mieszkańcy czuli wspólną identyfikację, by miejsce zamieszkania nie było anonimową przestrzenią, lecz miejscem, z którym mieszkańcy chcą się utożsamiać, o które chcą dbać i być z niego dumni.